

Bör mainstreamekonomin reformeras?

RECENSION

Sista numret för 2016 av den socialistiskt orienterade tidskriften *Fronesis* bär titeln "Ekonomiskt vetande". Numret är en antologi av artiklar om ekonomisk teori och består av fyra delar: Den första behandlar ekonomisk doktrinhistoria och sociologin om den nationalekonomiska disciplinen; den andra diskuterar heterodoxa nationalekonomiska skolor; den tredje undersöker relationen mellan neoklassisk ekonomi och nyliberalism; och den fjärde utvärderar nationalekonomers inflytande på politiken.

Avsikten med antologin är att fördjupa kritiken mot mainstreamekonomin i ljuset av den globala finanskrisen 2007–09. Bidragen tenderar därför att vara negativt inställda till mainstreamekonomin. Denna partiskhet är antologins stora brist och är anledningen till att jag kommer att recensera hur starkt stöd antologin ger för dess *huvudtes* – tesen att mainstreamekonomin bör frångå matematisk deduktivism och närma sig den heterodoxa ekonomins ansatser.

Låt mig för detta ändamål börja med att recensera det av antologins tematiska spår som söker stärka huvudtesen genom att kontrastera tidigare ekonomiska traditioner med nuvarande. Här finner vi ett bidrag av Dimitris Milonakis. Enligt honom har nationalekonomer historiskt sett betonat antingen empiri eller formalism. De klassiska ekonomerna, t ex, fokuserade på empiriska analyser av den makroekonomiska dynamiken, medan de senare marginalisterna var mikroekonomiskt inriktade och studerade rationella individer i ma-

tematiskt modellerade, och därmed ahistoriska, ekonomier.

Milonakis framhåller även dikotomierna empirism-formalism och makro-mikro när han jämför keynesianismen med Chicagoskolan. Medan den förra återgick till den klassiska ekonomins fokus på historisk analys, återgick den senare till marginalismens formalism.

Milonakis förklarar inte *varför* keynesianismen var icke-matematisk; uppenbarligen fanns matematiska aspekter i Keynes (1936). Även en senare artikel i antologin av Josef Taalbi noterar detta, men uppmärksammar oss på det fundamentala med Keynes analys, vilket var hans icke-matematiska idé om *animal spirits* och *omätbara* osäkerheter à la Frank Knight.

Desto mer intressant är att Milonakis intar en negativ inställning till mainstreamekonomin. Enligt honom lider den av modellfetischism och producerar i sitt krav på matematisk stringens oönskade *idiots savants* (s 49), forskare med oerhörda tekniska kunskaper men utan förståelse för realekonomin. För att stödja dessa uttalanden nämner Milonakis en studie av Colander och Klamer (1990). De studerade de fem främsta forskarutbildningarna i nationalekonomi i USA och kom fram till att endast 3,4 procent av doktoranderna ansåg att kunskap om hur realekonomin fungerar var nödvändig för framgång i doktorandstudier, medan 57 procent ansåg att mycket god kunskap i matematik var nödvändig. Milonakis lyfter även fram ett citat av Paul Krugman om att nationalekonomer tenderar att förväxla matematisk skönhet med sanning.

Men det är lätt att invända mot detta. Studiens resultat är endast av ondo ifall huvudtesen är sann (vilket inte bevisats), ty om mycket goda kunskaper i matematik är nödvändiga eller åtminstone gynnsamma för en god förståelse av realekonomin, har doktoranderna inte

Kajsa Borgnäs och
Anders Hylmö (red):
"Ekonomiskt
vetande", *Fronesis*
(nr 54–55), 2016,
328 sidor, ISSN
1404-2614.

förstått relationen mellan matematik och realekonomi. Dessutom uttrycker inte Krugman ett problem med mainstreamekonomi *per se*, utan att skönhet ensam inte bör vara ett *desideratum* för ekonomiskt teoretiserande.

Mer allmänt begår Milonakis, men även Taalbi, felslutet att ur påståendet att mainstreamekonomi är upptagen av matematisk modellering härleda att den *bör* reformeras, ty de visar aldrig varför vi inte *bör* godta en matematisk-ekonomisk teori. Förvisso påpekar de att heterodox ekonomi är mer ”realistisk”, men de visar aldrig att matematik är *oförenligt* med realism. I stället ger de en värdefull men i sammanhanget irrelevant idéhistorik över bl a marxism och schumpeterianism.

Än värre är att de inte noterar att mainstreamekonomi närmast sig klassisk ekonomi. Historiskt följde detta av Lucaskritiken. Lucas (1976) angrep användningen av ekonometriska modeller för policyåtgärder med argumentet att de skattade parametrarna hos modellerna ofta inte är invarianta under de policyåtgärder som föreslås. Makroekonomer sökte lösa detta genom att med *s k* mikrofundament representera och identifiera kausala relationer *a priori*. Därvidlag har mainstreamekonomer intresserat sig för kausalitet och inte enbart formalism och prediktion (jfr Friedman 1953). Detta markerar en återgång till den klassiska ekonomen John Stuart Mill (1874, s 120–164) som menade att ekonomins komplexitet kräver att forskaren *a priori* identifierar de ”lagar” som styr kausala mekanismer. Därefter deducerar forskaren sina slutsatser, för att sedan låta empirin avgöra ifall hon negligierat någon kausal mekanism. Mill beskriver ”kausal mekanism” med sin differensmetod – principen att *om* den enda egenskap som skiljer situationer när ett fenomen *y* inträffar från situationer när *y* ej inträffar är närvaron

eller avsaknaden av *x*, så är *x* sannolikt en kausal faktor till *y*. Likheter mellan differensmetoden och grundbulten i modern ekonometri, Rubins kausalitetsmodell (se Holland 1986), visar återigen hur mainstreamekonomi närmast sig klassisk ekonomi.

Ett annat tematiskt spår i antologin är sociologin om nationalekonomers praktik. Temat berör inte huvudtesen men väcker många intressanta idéer. Huvudartikeln för temat är ”Ekonomernas överlägsenhet” av Marion Fourcade m fl. Notera att analysen begränsats till USA och därmed inte reflekterar situationen i Sverige (slutsatsernas externa validitet ökar dock i takt med globaliseringen av nationalekonomi). En översikt av deras slutsatser och argument ges i följande punkter:

- *Nationalekonomi är manligt dominerad.* 1966–2011 var 30 procent av de disputerade kvinnor.
- *Nationalekonomi är insulär.* Enkätundersökningar indikerar nationalekonomers låga intresse för tvärvetenskap, och tvärvetenskapliga citeringsmönster visar att nationalekonomer negligierar andra samhällsvetenskaper.
- *Nationalekonomi har en stark intern hierarki.* Tydliga samförståndsbaseerade kriterier existerar, och höga belöningar återfinns på toppen.
- *Nationalekonomi åtnjuter ställningen som den dominerande samhällsvetenskapen.* Professionen har en tät relation till staten (bl a via rådgivningsorganet Council of Economic Advisors i presidentkansliet och centralbanken The Fed) och är den enda samhällsvetenskapen med ett ”Nobelpris”.

Med ovanstående belyser Fourcade m fl nationalekonomins låga intellektuella pluralism. Vidare antyder de att nationalekonomins maktposition kan förklara varför nationalekonomer opererar

i en "fixarkultur" med en disposition att "intervenera i världen" (s 78) och hur de i sin tro på ej demokratiskt valda expertråd främjar ett rationalistiskt-formellt språkbruk.

Många har missförstått Fourcade m fl, däribland Smith (2014). Han invände att nationalekonomer har ett inflytande över ekonomin eftersom de är utbildade att förstå ekonomin. Denna replik ignorerar att även statsvetare, historiker etc studerar ekonomin. Mer konkret märker inte Smith att Fourcade m fl resonerar bourdieuskt. Det är medelst Pierre Bourdieus teorier, vilka beskriver hur dominans och kulturell reproduktion primärt beror på inlärd praxis och *know-how* som Fourcade m fl lyckas förklara hur professionens status socialt konstruerats. Exempelvis är inte tillsättningen av positioner meritokratisk, utan beror på interna normer, värderingar etc. Erik Bengtsson (s 161–166) exemplifierar detta när han berättar om hur yngre marxistiska doktorander vid Harvard 1968 nekades fast anställning efter disputation då de ansågs vara farliga radikaler eller ställde frågor som enligt seniora forskare inte lämpade sig för nationalekonomisk analys.

Många av antologins senare artiklar är indirekt relaterade till den av Fourcade m fl. Dessa tankeväckande bidrag fördjupar analysen av de påståenden Fourcade m fl för.

I en av dem ger Daniel Hirschman och Elizabeth P Berman ett ramverk för att studera hur nationalekonomer påverkar politiken. Ramverket skiljer *direkt influens* från *indirekt influens*. Direkt influens tenderar att ske i policyfrågor som definieras som primärt tekniska (t ex kontroll av penningpolitiken). Indirekt influens är å andra sidan resultatet av en *tankestil*. En tankestil kan bestämma hur ett aggregat (fattigdom, produktion etc) ska definieras och mätas, eller vilka beslutsverktyg som ska

tillgängliggöras (t ex kostnads-intäktsanalys). När dessa tankestilar framträder politiskt kan kvalitativa aspekter glömmas bort i den offentliga debatten. Idén om tankestilar är fruktsam och visar även, utan att det nämns, hur andra akademiker kan påverka politiken.

Ett annat bidrag av Philip Mirowski relaterar till Fourcades m fl kommentar om nationalekonomers "fixarkultur". Mirowski menar att det är just fixarkulturen som karaktäriserar nyliberalismen. Nyliberalismen – vilken Mirowski kausal-historiskt definierar som ideologin med rötter i Friedrich von Hayeks grundande av Mont Pelerin-sällskapet – innefattar inte, som många tror, en föreställning om fria marknader, utan snarare en föreställning om en stark stat. Detta eftersom nyliberaler inser att fria marknader varken uppstår eller består utan statens tvångsapparat. Mirowski är vag i detta påstående, men ett bidrag av Jason Read utvecklar idén genom att återropa Michel Foucaults begrepp *styrningsrationalitet* – en sinnelag utifrån vilken "människor styrs och styr sig själva" (s 239). Enligt Read är nyliberalens styrningsrationalitet att *konkurrens* bör vara principen för samhällets organisering; konkurrens, menar nyliberalen, främjar individuell frihet genom att möjliggöra meritokratisk resursfördelning. Men trots att Read sålunda *beskriver* den nyliberala diskursen, kan han inte därmed sluta sig till att nyliberalismens styrningsrationalitet är *verksam*, ty en diskurs är en (språklig) struktur och saknar därmed kausal inverkan på de subjekt som upprätthåller den. Möjligtvis invänder Read med att en *uppfattning* om nyliberalismen inverkar på subjekten, men detta är en kausal relation mellan subjekt, inte mellan en struktur och dess subjekt. Vidare måste Read i så fall undersöka hur de med en nyliberal uppfattning *de facto* agerar, något han inte gjort.

En annan diskursanalys i antologin diskuterar den manliga dominansen i nationalekonomin. Julie A Nelson beskriver i "Genusmetaforer och nationalekonomi" hur neoklassiska metaforer kodats maskulint. Omöjligheten av interpersonella nyttojämfo-relser, exogena preferenser, oberoende nyttofunktioner etc är alla egenskaper hos *homo oeconomicus* vilka indikerar att denne är en isolerad *man* som agerar oberoende av andra i en omgivning som blott är en begränsning för hans preferenser. Det är därför upphöjelsen av den neoklassiska modellen tenderar, enligt genusdualismen, att nedvärdera feminina ideal. För att sammanlänka den språkliga analysen av begreppen med deras inverkan på vårt beteende (jfr föregående stycke) citerar Nelson psykologisk och lingvistisk forskning om hur metaforer påverkar ens världsbild. Således visar hon hur genuskoder oavsiktligen kan få nationalekonomer att bortse från feminina vetenskapliga ideal (empirism, humanism etc). Sammanfattningsvis visar antologins sociologiska analys hur nationalekonomer kan se över sin verksamhet och hur inlärda tankemönster kan hämma en reell vetenskaplig utveckling.

Med det sagt vill jag avsluta med "Den heterodoxa ekonomins natur" av Tony Lawson, en kraftfull kritik av mainstreakekonomi. Han frågar: Vad är mainstreakekonomi? Vad är heterodox ekonomi? Eftersom de ekonomiska skolorna är extremt heterogena och föränderliga, är varje definition av dem tillbakablickande, menar Lawson. Men därmed inte sagt att de saknar grunddrag. Lawson menar nämligen att mainstreakekonomins grunddrag är principen att ekonomiska fenomen enbart kan undersökas med hjälp av matematisk-deduktiv bevisföring och att

den heterodoxa ekonomins grunddrag är förnekandet av denna princip.

Jag tror få motsätter sig Lawsons karaktärisering. Oavsett vilket är karaktäriseringens enkla funktion att göra Lawsons kritik av formalismen till en kritik av mainstreakekonomi. Hans argument mot formalismen är följande:

1. Formalism förutsätter förekomsten av kausalt slutna system av oberoende, isolerade entiteter $x, y, \dots$, inom vilka (deterministiska eller stokastiska) händelseregulbundenheter på formen "om x , så y " inträffar.
2. Den sociala verkligheten är ett öppet system och genererar sällan regelbundenheter på nämnda form.
3. Ergo, formalism är sällan tillämplig på social materia.

Få motsätter sig nog (1). De som motsätter sig (2) anser mig veterligen att makroekonomi är reducerbar till (en sluten) mikroekonomi. Men detta är falskt, vilket följande exempel visar: Jag ska bestämma sparande för året. För detta använder jag en enkel makroekonomisk modell, t ex "realräntan förblir stabil". Men detta innebär att makroekonomi är ett invärde för mikroekonomi. Ergo, den förra är inte reducerbar till den senare.¹

Därmed är det svårt att värja sig mot slutsatsen (3). Men nationalekonomer är pragmatiska och frågar sig nog "Hur ska jag teoretisera utan att formalisera?" Det är, som Mill insåg, svårt att teoretisera utan att abstrahera bort *någon* interaktion av ekonomins potentiellt oändligt många interaktioner. Mitt konstruktiva förslag är att begränsa ekonomisk analys till lokala fall där händelseregulbundenheter är grundligt förstådda. Enligt denna tolkning är nationalekonomen en biolog. Hon närstu-

¹ Detta utesluter dock inte att makroekonomi *supervenierar* på mikroekonomi, med vilket menas att varje identisk konfiguration av den senare ger samma entydiga konfiguration av den förra.

derar beteenden hos ekonomins arter över tid och miljöer. Endast därefter formaliserar hon, under de lokala omständigheter där hon anträffat händelserregelbundenheter, de dynamiska lagar som hon tror råder där.

Lawsons kritik av mainstreamekonomin är alltså inte sista ordet och leder nog inte till att mainstreamekonomer slutar använda matematik. Men den visar att alternativkostnaden för att ignorera icke-formalistiska, och därmed heterodoxa, ansatser är betydande.

Monir Elias Bounadi

Matematiska institutionen,
Stockholms universitet

REFERENSER

Colander, D och A Klamer (1990), *The Making of an Economist*, Westview Press, Boulder, CO.

Friedman, M (1953), *Essays in Positive Economics*, University of Chicago Press, Chicago.

Holland, P W (1986), "Statistics and Causal Inference", *Journal of the American Statistical Association*, vol 81, s 945–960.

Keynes, J M (1936), *The General Theory of Employment, Interest, and Money*, nyutgåva 1964, Harcourt, San Diego.

Lucas, R E (1976), "Econometric Policy Evaluation: A Critique", *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, vol 1, s 19–46.

Mill, J S (1874), *Essays on Some Unsettled Questions of Political Economy*, Longmans, Green, London.

Smith, N (2014), "Why Economists Are Paid So Much", *Bloomberg*, 2 december 2014.